

Др Смиљана Ђуровић

У чланку се филозофско-историјски разматрају, са Броделовог становишта, потребе историјских истраживања као „сталног сусретања прошлости и садашњости“ и поставка да „Историја није ништа друго до стално испитивање минулих времена у име проблема и радозналости – па чак и забринутости и стрепњи – садашњег времена у којем живимо и које нас опседа.“ У средишту разматрања је Теслина космичка и механистичка теорија и њене импликације у фундаменте модерне цивилизације, која је отпочела с америчком „пламтећом“ технолошком револуцијом, чији је он био један од стубова, а која се дешавала крајем 19. и почетком 20. века на простору Северне Америке, да би се проширила и на друге делове света. Теслина теорија наизменичних струја, чији резултат је његов чувени мотор, који је покренуо пирамиду савремене цивилизације – хидроцентралу на Нијагариним водопадима, преобразила је живот људи на Земљи.

Анализирају се неки елементи Теслине теорије о „повећању људске енергије“ наведени у чувеном чланку, објављеном 1900. године, после тајанствених и најинтересантнијих његових истраживања у Колорадо Спрингсу са струјама високе фреквенције. Посебно, тврдња да оно што успорава људску енергију у савременом добу јесте „организовано ратовање“, а дају се и Теслини предлози за успостављање мира. То је интересно, јер се неке појаве у историји с краја 20. века у потезима великих сила, ослањају не само на многобројне техничке проналаске овог генија, него и препознају у њиховој идеологији и филозофији живота, до заговарања за еколошку идеологију као планетарну идеологију, једну државу и један центар моћи.

Крајем 19. и почетком 20. века Америку је захватила чувена „пламтећа“ технолошка револуција, која се после проширила и на Европу и захватила цео свет, допирући тек сада до неких најудаљенијих и најзабаченијих крајева Планете, сада већ моделирана као информацијска цивилизација. Једна од централних личности тих историјских догађања је инжењер Никола Тесла, Србин из Лике, који је 1889. постао грађанин Сједињених Америчких Држава.¹ Никола Тесла је стигао у Америку у време једног од великих имиграционих таласа који су заплускивали ту „земљу обећања“, првенствено у то време из Европе,²

¹ Н. Тесла, *Преписка са родбином*, Београд, 1993.

² Инжењер Никола Тесла је стигао у Америку 1884, где је прво радио код Едисона у Њујорку. У Њујорку 1887. патентирао је асинхроне моторе и пренос електричне енергије, као и генераторе и трансформаторе вишефазних струја. Н. Тесла, *Радови из области електроенергетике*, Дела Николе Тесле, Београд, 1988.

као што су Европејци у послеколумбијанско време и утемељили америчку цивилизацију, етнички и расно, од Колумба, најкомплекснијих друштвених ентитета на планети Земљи.³

Космичка теорија Николе Тесле садржи индикацију живота као феномена, човека као појаве, народа и природно-историјских закона који владају на планети Земљи као стратификације природно-историјске позиције човека – човечанства у космичком окружењу. Само то је већ одредило да многи делови Теслине теорије савременицима делују као фантазија, па се тек сада назире да ће бити реалност будућности – будуће историје, са којом ће се човек тек суочити, а сада почиње да се јасније сусреће. Пажљиве анализе онога што се дешава са тзв. новим светским поретком и „партнерством за мир“, у оквирима светске историје крајем 20. века, показују да су елементи Теслине технолошке мисли умногоме уграђени у нову планетарну политику, економски систем и идеологију индустријски најмоћнијих држава света као спознаја перспектива историје будућности цивилизације када је реч о проблему енергије, али и многих технолошких решења за побољшање људског живота на Земљи и „повећање људске енергије“, тј. побољшање услова живота. Тесла је присутан и у еколошкој идеологији, веома популарној на Земљи и заживелој већ и на нивоу Уједињених нација. Међутим, метод којим суперсиле спроводе Теслине технолошке идеје предмет је посебног изучавања политичке историје. Наиме, суштина Теслине технолошке мисли је космичка теорија, али и могућа човекова филозофија „живота“ у Космосу, равна по својим утемељењима за будућност Аристотеловој античког времена, када се више знало само о најужем Средоземљу, а обриси познатог света сводили су се на пипање по мраку источно, јужно и северно од познатих граница копна и мора. То тамно окружење Непознатог имало је за античког човека значење тамног окружења Непознатог које сада људски ум пипа по просторима најближег Космоса, где је Сунчев систем наше Средоземље, летови у Космос пловидбе античких лађа за „златним руном“, а лет на Месец раван историјском догађају прокопавања Суецког канала, које Бродел у *Медитерану* означава као догађај који је заправо означио крај Средоземља.⁴

Фернан Бродел, професионално признат за највећег историчара света 20. века (умро у Паризу 1985), овако је објаснио своје намере које је имао при писању *Медитерана*, свог најважнијег историјског дела: „Оно што смо хтели да призовемо, то је стално сусретање прошлости и садашњости, тај прелаз који се понавља из једног у друго попут реситала што га воде два чиста гласа. Ако тај дијалог, са својим проблемима који у одзиву исходе један из других води ову књигу значи да смо успели у нашем покушају. Или у нашој намери. Историја није ништа друго до стално испитивање минулих времена у име проблема и

³ Потенцирамо термине „планета“ и „планета Земља“, јер је суштина филозофско-историјског схватања Николе Тесле управо његова космичка теорија.

⁴ Ф. Бродел, *Медитеран*, Београд, 1995, стр. 131.

радозналости – па чак забринутости и стрепњи – садашњег времена у којем живимо и које нас опседа. Више но иједан свет људи, Средоземље то стално доказује причом о себи непрестано се оживљавајући. Свакако из задовољства, но ништа мање из нужности. Оно што је једном било испуњава услов да буде“.⁵

Бродел каже да је, док је оживљавао и покушавао да схвати развој и законе историје Средоземља, био „изван времена“. Не ради се, међутим, о вулгаризованој историјској дистанци, већ управо о ономе што је назначио у наслову један од писаца о Тесли – да је био човек „ван времена“.⁶ И у Теслином најдубљем методолошком понирању у дубине закона и Историју Природе, а тим и у феномен човека у Космосу, тј. феномен живота, ради се о Броделовом „сталном сусретању прошлости и садашњости“, забринутости, стрепњи и радозналости садашњег времена, који опседају човека. Својим открићима у области технолошке теорије и конкретним открићима нових метода за добијање енергије Тесла је отворио земаљској цивилизацији најшира врата за комуникацију с Природом Космоса и разумевање закона који њиме владају, а тиме и с Човеком на Земљи и људском цивилизацијом. „Ко год жели да у потпуности схвати величину нашег доба треба да проучи историју електрицитетa“, почетна је реченица његовог чланка „Чудесни свет којег ће створити електрицитет“.⁷

Теслини проналасци

Помоћу велике америчке компаније Вестингхауз, Теслине идеје у области електрицитетa су преобразиле свет, посебно идеја о индуктивном мотору на наизменичну струју, на коју је дошао још 1882. године, док је радио у Будимпешти као млад електроинжењер у Централној телеграфској служби мађарске владе. Теслине идеје су уграђене у цео савремени технолошки прогрес човечанства и развој електротехнике и енергетике, у област телекомуникација и преноса обавештења, од радија до телевизије; затим, ту су радар, електрични рачунари и гигантски акцелератори. Експериментално је производио земљотресе, оставио је цртеже авиона сличних хеликоптерима, произвео је плазмупламен, који је описао као „ватру која није трошила материју па чак ни хемијску реакцију“, нацрте свемирских бродова, аутомобиле на четири точка с млазним погоном итд. Тесла је говорио о струјама које ће пролазити кроз стратосферу и толико осветљавати небо да ће ноћ претворити у дан, и хтео је да сагради таква постројења на Азорима и Бермудима.⁸ Имао је идеју да ноћу, ради безбедног саобраћаја, осветли океан. Године 1916. први пут је оспорио Ајнштајнову теорију релативитета сопственим космичким теоријама, сам је радио на теорији Универ-

⁵ Исто, стр. 9.

⁶ М. Чејни, *Тесла човек изван времена*, Београд, 1989.

⁷ Н. Тесла, *Чудесни свет којег ће створити електрицитет*, Теслини чудесни свет електрицитетa, Београд, 1984, стр. 13.

⁸ Никола Тесла, *Чланци*, књ. I, Београд, 1995.

зума и дуго је најављивао своју динамичку теорију гравитације. Заговарао је Њутнову теорију, тврдио је да у материји нема енергије осим оне која се добија из окружења, што се строго односи на молекуле, атоме и највећа небеска тела. У савременој цивилизацији Теслине идеје су остварене, или присутне свуда око нас као дилеме будућности.

Тесла је тврдио да се енергија може добити у сваком кутку свемира, и да је пуко питање времена када ће човек успети да прикључи своје машине на сама кола природе. Он је засновао теорију космичких зрака, а његова предавања су утицала на откриће радиоактивности. Теслина лампа с угљеним дугметом, која је претходила разбијању атома, и са којом је извео експеримент на Колумбија универзитету 20. маја 1991, садржала је такође концепт електронског микроскопа, иако се званично сматра да га је 1939. године развио Владимир Р. Зворкин. Тек после Теслине смрти, Врховни суд САД донео је пресуду да је Никола Тесла открио радио, а не Маркони, како још увек пише у многим уџбеницима. Тесла је обављао и сензационалне експерименте у вези са бежичном телеграфом и телефонијом на чувеном торњу од метала изграђеном на Лонг Ајланду. Он је пионир и у области развијања транзистора, али су Нобелову награду за то добили 1956. године други (Ц. Бардин, В. Х. Бретејн и В. Б. Сокли),⁹ као што је био случај и са многим другим његовим изумима. Проналазачи модерне компјутерске технологије у другој половини 20. века били су изненађени када су, тражећи патенте, пронашли већ регистрована Теслина основна открића.

Говорећи на свечаности поводом обележавања дана пуштања у рад хидроцентрале на Нијагариним водопадима у Америци, која је одржана 12. јануара 1897. у Електро клубу у Бафалу, Никола Тесла је, између осталог, казао: „Имамо много споменика прошлих времена, имамо дворце и палате, храмове Грчке и катедрале хришћанског света. У њима је оверодостојена снага људи, величина нације, љубав према уметности и преданости религији. Овај споменик на Нијагари, пак, има нешто своје особено, у већем складу са нашим данашњим мишљењем и хтењима. То је споменик достојан нашег доба науке, истински споменик просветитељства и мира. Он означава почетак упрезања природних сила у службу човека, укидање примитивних метода, избављање милиона из оскудице и патње. Без обзира на то шта ми настојали да чинимо, без обзира на које поље усмеравали своје напоре, ми зависимо од енергије. Наши економисти могу предлагати економичније методе управљања и коришћења извора енергије, наши правници могу стварати мудрије законе и правилнике, то мало вреди, ова врста помоћи може бити само привремена. Да би смањили сиромаштво и беду, да би сваком ваљаном појединцу пружили што је потребно за безбедну егзистенцију интелигентног битисања, ваља обезбедити више машина, више енергије. Енергија је наше главно упориште, примарни извор наших многоструких снага. С довољно енергије на располагању можемо задовољити многе жеље и пружити гаранцију за безбедан и удобан живот свима, изузев

⁹ М. Чејни, *исто*, стр. 152.

можда онима који су највећи од свих злочинаца – добровољним нерадницима. Развој и богатство града, успех народа, напредак целе људске врсте одређени су расположивом енергијом.“¹⁰

Тесла је сматрао да је „свако живо биће машина прикључена на точак универзума“. Изразио је то схватање 1915. године у чланку „Како космичке силе утичу на наше судбине“, објављеном у „New York American“.¹¹ Иако изгледа да на жива бића утиче само непосредна околина, поље спољног утицаја шири се у недоглед. „Не постоји ни једна констелација звезда или маглина, Сунце или планета, у дубинама неограниченог простора, нити луталица звезданог неба, које на неки начин не утичу на његову судбину – али не у нејасном и варљивом смислу астрологије, већ у непоколебљивом и поузданом смислу природне науке“. Органско или неорганско, све што постоји осетљиво је на спољне надражаје. Целом материјом управља исти закон, цео универзум је жив. Према Тесли, тек је у 17. веку француски филозоф Декарт поставио прве основе механичке теорије о животу, и то уз велику помоћ Харвијевог епохалног открића циркулације крви, од када су постигнути велики успеси у анатомији, физиологији и свим гранама науке, тако да је функционисање „човека-машине“ сасвим јасно. Тесла је навео да је на основу дугогодишњих експеримената утврдио да је човек „самоходни аутомат који је у потпуности под утицајем спољних фактора“. Његове активности, иако можда изгледају самовољне и предодређене, нису регулисане изнутра, него споља: „Он је попут плуте коју носе таласи узбурканог мора“. На трајном утиску, сматрао је, не заснивају се ни памћење, ни стечене способности. Памћење је само „појачана реакција на поновљени надражај“. Не постоји никакав трајан податак забележен у мозгу, никакво нагомилано знање. Оно је слично одјеку којем је потребан неки подстицај да би настао.¹²

Теслина космичка теорија

На човека, на тако „чудесно сложену аутоматску машину, са органима који су крајње осетљиви и танани, док је она ношена земаљском куглом при њеном муњевитом путу кроз Космос“, утичу природне силе. Само на свом путу око Сунца Земља тај аутомат носи великом брзином од 19 миља у секунди, а механичка енергија која се на њега преноси износи више од 25.160.000.000 стопа-фунти. Та огромна енергија, међутим, мења се зависно од положаја аутомата према Сунцу у току дана. За Теслу, на неки непознат начин, енергија истиче и утиче у тело аутомата у току 12 сати у износу од око 64 коњске снаге. Уз све то, цео Сунчев систем креће се према удаљеној констелацији Херкула брзином која се процењивала на 20 миља на сат, због чега би требало

¹⁰ Н. Тесла, *О електрицитету*, Теслини чудесни свет електрицитета, н.д., 32. Текст је први пут објављен у „Electrical Review“ 27. јануара 1987.

¹¹ Никола Тесла – *Чланци*, н.д., 147–153.

¹² Исто, стр. 11.

да дође до сличних годишњих промена флукса енергије, „што би могло да достигне запрепашћујућу цифру од преко сто милијарди стопа-фунти“. Ти променљиви и чисто механички утицаји постају још сложенији због нагиба орбиталних равни и других сталних и повремених дејстава масе. Тело аутомата се налази на електричном потенцијалу од две милијарде волти, који се мења непрестано и снажно. Цела Земља одговара на електричне вибрације. Атмосфера врши притисак од 16 до 20 тона. Сунчеве честице, чијем је бомбардовању изложено тело човеково, пролазе кроз њега као кроз папирну салвету. Потресају га, уз то, непрестани дрхтаји Земље, у његове бубне опне ударају звуци који пролазе кроз ваздух, а изложен је и великим променама температуре, кише, ватре... „Како се онда не чудити што у овом страшном комешању, где изгледа да ни челик не би могао то да издржи, ова танана људска машина ради на изузетно добар начин?“ пита Тесла, и додаје: „Кад би сви аутомати били у сваком погледу исти, онда би и они реаговали на апсолутно исти начин; али то није случај. Постоји подударање у реакцијама само на оне надражаје који се најчешће понављају, али не на све. Веома лако се могу обезбедити два електрична система који ће, када се изложе истим утицајима, реаговати на апсолутно исти начин. Исто важи и за два људска бића, а оно што важи за јединку важи и за њене највеће скупине. Сви ми повремено спавамо. Ова физиолошка потреба је исто толико неопходна као и потреба да се машина повремено заустави. То је само једно стање које нам је наметнуто дневним окретањем Земљине кугле и то је један од многих доказа у прилог механистичкој теорији. Ми спознајемо ритам или плиму и осеку у идејама и мишљењима, у финансијским и политичким покретима, на свим пољима наше интелектуалне активности“.¹³

Тесла је тврдио да ће моћи, ако ту теорију прихватимо као фундаменталну истину, па границе нашег чулног опажања померимо још даље – да смо свесни спољних утисака, на прихватљив начин да се објасне сва стања људског живота без обзира на то колико су необична. То важи и за ратове, револуције и сличне ванредне појаве у друштву. Механистичка теорија објашњава да је и рат последица космичког поремећаја. Према Тесли, рат не може да проузрокује никада један човек својевољним активностима, иако то тако изгледа. Рат је, мање или више, директна последица неког космичког поремећаја у који је првенствено умешано Сунце, које је проузроковало и многе међународне историјски значајне сукобе, а који су убрзали глад, болест и катастрофе. Често је тешко одредити многе основне узроке. На ратове, такође, утичу поремећаји на Земљи. Они знатно утичу на темперамент и расположење, и могу повремено да утичу и на убрзање сукоба. С друге стране, механичким ефектима, као оним који се производе у модерним ратовима, могу се, сматра Тесла, произвести поремећаји на Земљи, па је тврдио да ратови имају везе са земљотресима, и да ће човек у будућности, из ових или оних побуда, изазивати такве пореме-

¹³ Исто, стр. 39–40.

ћаје на Земљи. Ако се поремећаји планирају правовремено, што је могуће, њихова активност може, према Тесли, да изазове тектонска померања у било којем делу Земље.¹⁴ Чини се да је савремени свет крајем 20. века већ дошао у ситуацију да су у њему препознатљиви узроци неких великих земљотреса. Будући историчари ће морати много да унапреде свој метод да би истражили и те појаве у историји вођења ратова крајем 20. века.

Најпознатији су постали Теслини експерименти са струјама високе фреквенције, које је обавио тајанствено у лабораторији у Колорадо Спрингсу 1900. године. Своја запажања и резултате истраживања до којих је дошао Тесла је саопштио у чувеном чланку „Проблем повећања људске енергије“, објављеном у тада веома познатом америчком часопису „*The Century*“.¹⁵ Велики део тог чланка Тесла је посветио филозофској страни проблема. У њему је разматрао природне појаве уопште, затим проблеме друштва, политике и религије. Посебно је интересантан део чланка који је посвећен технологијама производње енергије, нарочито са становишта појава у историји енергетских криза 20. века и њиховог решавања. Тесла је 1900. године предложио алтернативне изворе енергије. Говорио је о енергијама будућности – „енергијама из медија“, као што су енергија гравитације и енергија Земљиног електричног потенцијала, која се, по његовом мишљењу, може конвентирати и бежично преносити до било које најудаљеније тачке на Земљи. Као претеча савремених еколога, Тесла је на почетку нашега века размишљао о опасностима од загађења које изазива модерна технологија и о потреби за коришћењем Сунца, које даје чисту енергију и не квари еколошку равнотежу на Земљи.¹⁶

Тесла је разматрао три проблема „кретања човека напред“, „енергију кретања“ и три начина за „повећање људске енергије“.¹⁷ При томе, није могао да не постави као прво питање оно које је одувек многе мучило: „Шта је то људски живот?“ Његов одговор је да је људски живот једна од разноврсних „појава коју природа пружа нашим чулима“, и нас ни једна од њих не испуњава већим чуђењем него то „изузетно сложено кретање, које у његовој свеукупности дефинишемо као људски живот“. Иако је сматрао да можда никада нећемо моћи да схватимо људски живот, тврдио је да сигурно знамо да је то покрет „било какав да је“, а „постојање покрета наизбежно значи постојање тела које се покреће и снаге која га креће“.¹⁸

Усвајајући тадашња знања модерне науке, Тесла је поставио следећу парадигму: „Сунце је прошлост, Земља је садашњост, Месец је будућност“. Потекли смо из једне усијане масе, а претворићемо се у ледену масу. Немилосрдан је закон природе и брзо и неодољиво нас вуче у

¹⁴ Исто, стр. 42.

¹⁵ Н. Тесла, *Проблем повећања људске енергије*, Музеј Николе Тесле, Београд МЦМ.

¹⁶ Н. Тесла, *Проблем повећања људске енергије*, исто, 7.

¹⁷ Исто, стр. 9–32.

¹⁸ Исто, стр. 9.

смрт. Лорд Келвин, у својим дубоким размишљањима, даје нам само краatak животни век, нешто око шест милиона година, после чега ће сјајна сунчева светлост престати да сија, повући ће се његова топлота, која даје живот, и наша Земља постаће грумен леда који јури кроз вечну ноћ. Али, не треба очајавати. Остаће ипак једна светла искра живота и једна могућност да се запали нова ватра на некој далекој звезди. Та дивна могућност изгледа да заиста постоји судећи по експериментима професора Девора с течним ваздухом, који показују да хладноћа, без обзира на интензитет, не уништава клице органског живота; према томе, оне могу да се пренесу кроз међузвездани простор.¹⁹

Тесла је као физичку чињеницу прихватао да „кад говоримо о човеку мислимо на појам човечанства у целини“. Постављајући питање „да ли неко може да тврди данас да сви милиони појединаца и сви безбројни типови карактера чине једну свеукупност, јединку“, одговарао је: „Иако смо слободни да мислимо и деламо, ми се држимо заједно неодвојивим везама као звезде на небу. Ми не видимо те везе, али их осећамо. Посечем се по прсту и то ме заболи, тај прст је део мене. Видим повређеног пријатеља, а то и мене заболи; мој пријатељ и ја смо једно. А сад видим побеђеног непријатеља, хрпу материје, за коју ме је најмање брига од свега на свету, али то ме ипак растужује. Зар то не показује да је сваки од нас само један део целине? Вековима се ова идеја прокламовала у савршено мудрому учењу религија, можда не само као средство за обезбеђивање мира и хармоније међу људима, већ и као дубоко укоревана истина. Будисти то изражавају на један начин, хришћани на други, али и једни и други кажу исто: ми смо сви једно. Метафизички докази нису међутим и једини које можемо да изнесемо у прилог ове идеје“. Наука такође познаје повезаност издвојених појединаца, иако не сасвим у истом смислу као што признаје да су Сунце, планете и сазвежђа једно тело, и нема сумње да то једно људско биће наставља да живи. „Јединка је ефемерна, расе и нације долазе и одлазе, али човек остаје. То је огромна разлика између јединке и целине. Ту се исто тако може наћи делимично објашњење за многе од оних изванредних појава наслеђа које су резултат безбројних векова слабог или сталног утицаја“.²⁰

Бавећи се, као основним, питањем повећања масе човечанства и повећањем људске енергије, Тесла је детаљно у наведеном чланку изложио своју теорију и резултате истраживања.²¹ Према њему, постоје два начина за повећање масе човечанства: да се помажу и одржавају оне снаге и услови који теже да је повећају и да се супротставе и редукују оне снаге и услови који теже да је смање. „Маса ће се повећати пажљивом бригом о здрављу, добром исхраном, умереношћу, уредним навикама, унапређењем брака, путем савесне бригае о деци, и као

¹⁹ Исто.

²⁰ Исто, стр. 11.

²¹ Исто, стр. 9–32.

што је свуд постављено, поштовањем многих правила и закона религије и хигијене“.

Теслино виђење рата

Од свих сила отпора које успоравају људско кретање, према Тесли, на првом месту је незнање. Веома је интересантно да се Тесла, аргументујући то своје мишљење позива и на Буду – „човека мудрости“, и његову изреку „Незнање је највеће зло света“. Према Тесли: „Трење које резултира из незнања и које се знатно повећава због бројних језика и националности, може да се смањи само ширењем знања и унификацијом хетерогених елемената човечанства“. Почетком 20. века Тесла је сматрао да, ма колико да је у прошлости незнање могло да успори човеково кретање напред, у савременом времену постале су значајније негативне силе. Далекосежнија од осталих негативних сила је, према њему, „организовано ратовање“:

„Кад размислимо о милионима појединаца који су често најспособнијих умних и физичких квалитета, цвет човечанства, а који су приморани на неактиван и непродуктиван живот, огромним сумама новца које су свакодневно потребне за одржавање армијских и ратних апарата, који представљају врло много људске енергије, о свим узалуд утрошеним напорима за израду оружја и спровођење деструкције, о губицима живота и ширењу барбарског духа, запањени смо непроцењивим губитком за човечанство због ових ужасних услова“.²²

Против великог зла које представља „организовано ратовање“ не може се, сматра Тесла, учинити наједном ништа радикално. „Рат је негативна сила и не може се претворити у позитиван смер без међуфаза. Проблем је како окренути точак, који се креће у једном смеру, да се окреће у супротном, а да се не успори, заустави и да се убрза поново у другом смеру“. Према Тесли, закон и поредак апсолутно захтевају држање организоване силе, јер ниједна заједница не може да постоји без чврсте дисциплине, и свака земља мора бити способна да се сама брани ако буде потребно. „Услови данас нису резултати од јуче и зато се радикална промена не може спровести сутра. Кад би се народи одједном разоружали више је него вероватно да би уследило стање ствари горе него рат. Светски мир је диван сан који се не може реализовати одједном“. Успостављање општег мира је за Теслу на почетку овога века била „физичка немогућност“.²³

Тесла је елаборирао две поставке, које су тада биле актуелне, а које су се тицале начина да се заустави ратовање: прву, о томе да ли ће усавршавање оружја велике разорне моћи да заустави ратовање, и другу, о томе да рат ускоро мора постати немогућ, јер средства за одбрану надјачавају средства за напад. Усавршавање оружја не може да заустави ратовање, сматрао је, може само да га промени. Он је

²² Исто, стр. 18.

²³ Исто, стр. 19.

изразио сумњу да се рат „може икада зауставити било каквим научним открићима и идеалима, све док постоје услови који преовлађују јер је сам рат постао наука, а и због тога што садржи неке од најсветијих осећања које је човек у стању да доживи. Уствари, неизвесно је да ли би људи који нису спремни да се боре за један високи принцип, били довољно добри за било што друго. Не чини човека само дух, нити тело; већ дух и тело. Наше врлине и мане су неодвојиве као сила и материја. Када се оне раздвоје, човек више не постоји“.

Друга поставка је у вези са основним законом „који би могао да се изрази тврдњом да је лакше разорити него изградити. Овај закон одређује људске капацитете и услове. Кад би био постављен тако да је лакше сазидати него срушити, човек би могао да се креће без отпора, да ствара и да акумулира без граница. Такви услови не постоје на овој Земљи. Биће које би то могло да уради не би био човек; то би могао бити бог. Одбрана ће увек имати предност над нападом али то само, чини нам се, не може никад зауставити рат“.²⁴ Човечанству би било боље кад би напад и одбрана били у супротном односу, јер ако би се свака земља, чак и најмања, „окружила непробојним зидом и могла да изазове остатак света дошло би до таквог стања ствари које би било крајње неповољно за људски прогрес. Цивилизација се најбоље унапређује рушењем свих баријера које раздвајају нације и земље“.

Тесла је сматрао 1900. године да би први рационални корак ка смањењу силе која успорава људско кретање био један међународни споразум о смањењу ратне силе на минимум. Веровао је да постојећи услови не могу бескрајно да трају и да је промена на боље близу. Према његовим идејама, први корак ка успостављању мирољубивих односа међу народима биће стално смањивање броја људи ангажованих у рату. Нарочито велику моћ у рату ће имати апарат и њиме ће управљати само неколико људи, што ће довести до све веће афирмације машине или механизма, којим ће управљати све мањи број људи, доћи ће до напуштања великих, гломазних, спорих јединица, којима се тешко управља. Исто тако, губици живота биће све мањи и, на крају, „сталним смањивањем броја појединаца, сретће се само машине у надметању без крвопролића, народи ће бити само заинтересовани амбициозни посматрачи. Кад се тај срећни услов оствари, биће обезбеђен мир. Јер, све док се људи сусрећу у бици биће и крвопролића, а крвопролиће ће увек одражавати барбарску страст“. Да би се тај ужасни дух сломио, мора се, према Тесли, учинити радикалан корак – увести потпуно нови принцип „који ће силом неизбежно претворити битку само у спектакл, игру, такмичење без проливања крви“. Да би се то постигло треба се одрећи људи, учинити да се машина бори против машине, направити машину која би радила као да је део људског бића, а не само „механичка шема, која се састоји од ручки, шрафова, точкова, квачила и ничег више, већ машина која отелотворује један виши принцип, који ће јој омогућити да изводи своје дужности као да поседује интелигенцију,

²⁴ Исто.

искуство, разум, расуђивање, душу“. Тај закључак је био резултат Теслиних размишљања и посматрања током читавог његовог живота. Тако је он направио и први практични телеаутомат, и установио нову уметност *телеаутоматику*, односно уметност контролисања кретања и операција удаљених аутомата.²⁵

Најбоље решење великог људског проблема да се смањи сила која задржава људску масу, према Тесли, било би успостављање трајних мирних односа међу народима. Постављајући себи питање да ли ће се икада остварити сан о свеопштем миру, одговорио је: „Надајмо се да хоће. Када се сав мрак разбије светлошћу науке, када се све нације стопе у једну, а патриотизам се идентификује с религијом, када буде један језик, једна земља, један циљ, тада ће овај сан постати јава“.²⁶

Одговор о три могућа решења за велики проблем повећања људске енергије, састоји се, према Тесли, у три речи: „Храна, мир, ред“.²⁷ „Много година сам“, каже он, „размишљао и мислио, изгубљен у спекулацијама и теоријама, посматрајући човека као масу коју покреће нека сила, гледајући његов необјашњиви покрет у светлу механичког и примењујући једноставни принцип механике на његово анализирање, све док нисам дошао до ових решења, схвативши само то да сам о њима учио и у раном детињству. Ове три речи су кључне ноте хришћанске религије. Њихово научно значење и сврха су ми сад јасни: храна да би се повећала маса, мир да би се смањила сила успоравања и рад да би се повећала сила која убрзава људско кретање. Ово су једино могућа три решења за овај велики проблем, а сва имају један циљ, један исход, да повећају људску енергију“.²⁸

²⁵ Исто, стр. 24.

²⁶ Исто, стр. 29.

²⁷ Исто, стр. 32.

²⁸ Већина дела коришћених за овај рад садржана су у: Библиографија о Николи Тесли, избор и редакција инж. В. Поповић, Београд, 1962. Важне књиге за студију о Тесли су, поред материјала у архиви Музеја Николе Тесле у Београду: А. Маринчић, *Живот и рад Николе Тесле*, Београд, 1995; Ђ. Станојевић, *Никола Тесла и његова открића*, Београд, 1894; „Тесла“ – Нова јединица у електротехници; Публикације на нашем језику о животу и делу Николе Тесле, – Београд, Државни одбор за прославу стогодишњице рођења Николе Тесле, 1956; К. Димитријевић, *Никола Тесла српски геније*, Београд, 1992; А. Маринчић, *Дневник истраживања Николе Тесле у Колорадо Спрингсу 1899–1900*; Симпозиј „Никола Тесла“ у оквиру програма прославе 120 обљетнице рођења Николе Тесле, ЈАЗУ, Загреб–Смиљан (Госпић, 7–10. јула 1976, Загреб 1978; Важнију литературу о Н. Тесли на страним језицима видети: у Н. Тесла, *Моји изуми*, Београд, 1995, стр. 94–95; М. Чејни, *Тесла човек изван времена*, Београд, 1989; В. Абрамовић, *Енергија и време*, „Теслиана“, Бијељина, Идвор, Београд, ванредни бр. 1995, стр. 21–25, и друго.